

Nová sborová tvorba ostravských skladatelek na festivalu Hudební současnost 2021 z hlediska sbormistrovské interpretace

Mgr. Daniela Strílková, Ph.D.

Festival Hudební současnost¹ je pořádán na Ostravsku již téměř pět desetiletí. V čele festivalu stál dlouhá léta přední ostravský skladatel a pedagog Milan Báchorek. V posledních 10 letech dožal festival mnoha organizačních změn – na postu ředitele festivalu se vystřídali Markéta Dvořáková, Daniel Skála a od roku 2019 je ředitelkou festivalu Marcela Kysová-Halmová.² Primárním posláním festivalu je prezentace nové tvorby regionálních skladatelů, ať již studentů kompozice nebo zkušených autorů. Široká programová nabídka festivalu, která se neomezuje pouze na hudbu umělecko-artifickou, nabídla letos kromě koncertů „klasické“ hudby také novou operu, jazzový koncert nebo skladatelsko-improvizační kurzy Musicolage.

V programu festivalu dostává pravidelně prostor i nová sborová tvorba. Důvodem je fakt, že v Moravskoslezském kraji nalezneme dost kvalitních sborů, které se věnují interpretaci soudobé hudby. Nejinak tomu bylo i v letošním ročníku festivalu Hudební současnost. Sborový koncert byl nastudován v podání Vokálního ansámblu NOTABENE Ostrava³, jehož repertoár tvoří převážně soudobé sborové kompozice, téměř výlučně autorská tvorba ostravské skladatelky Markéty Dvořákové, která je zároveň i členkou ansámblu.⁴ Kromě dvou sborových kompozic Markéty Dvořákové byl premiérován také cyklus další ostravské skladatelky Olgy Šmídové s názvem *Život ženy*. Tyto premiérové skladby byly zasazeny do dalšího programu, který byl sestaven výhradně ze skladeb žen skladatelek, což je dlouhodobý záměr ansámblu: prezentovat soudobou ženskou autorskou tvorbu.

¹ Více viz *Festival Hudební současnost* [online]. Zakra Bussines, M.G.: ©2020 [cit 30.11.2021]. Dostupné z: www.hudebnisoucasnost.cz

² Marcela Kysová-Halmová je pedagožkou Janáčkovy konzervatoře, je sólovou hráčkou na akordeon a věnuje se také komorní hře v netradičních spojeních – akordeon/saxofon, akordeon/housle, z její iniciativy vznikla a je každoročně pořádána Czech Accordion Competition Ostrava, je také členkou mezinárodních porot.

³ Vokální ansámbl NOTABENE Ostrava je amatérské ženské komorní uskupení, které bylo založeno v roce 2017 a od té doby pravidelně koncertuje nejen v Ostravě, ale také v celém Moravskoslezském kraji.

⁴ STRÍLKOVÁ, D. Skladatelka Markéta Dvořáková a její kompozice věnované Vokálnímu ansámblu NOTABENE Ostrava. In: KOZEL, D. a K. STEINMETZ, eds. *Janáčkiana 2020: Sborník z 35. ročníku mezinárodní online muzikologické konference*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2021, s. 221–225.

Pro Vokální ansámbl NOTABENE to byl první koncert po nucené „kovidové“ pauze, která se negativně podepsala na kulturním životě celé České republiky. Pro amatérský ansámbl to znamenalo hledání nové motivace, zopakování kmenového repertoáru a nácvič nových skladeb v poměrně krátkém časovém úseku, protože kromě již hotového cyklu *Živůtky* vznikaly další dvě premiérovane sklady v průběhu léta a podzimu 2021.

Cyklus *Živůtky* Markéty Dvořákové (1977)

Tento cyklus krátkých dvojhlasých sborů vznikl původně jako instruktivní skladby pro 2 flétny. Poté ale tyto skladby otextovala Gabriela Bjolková, se kterou Dvořáková dlouhodobě spolupracuje a výsledkem je půvabný cyklus s vtipnými texty, který – jak název napovídá – přináší situace ze života. *Živůtky* (zkomponováno 2020) autorka zaslala do skladatelské soutěže 9. ročníku interpretační soutěže pěveckých ansámbľů „Stonavská Barborka“⁵, kde cyklus získal 2. cenu. V rámci letošního ročníku Hudební současnosti bylo představeno celkem 6 částí cyklu: *Známe pány*, *Letní romance*, *Sníčky*, *Ráno*, *Kámošky* a *Podzim*. Z interpretačního hlediska se jedná o technicky náročné party vhodné spíše pro komorní duo. Ve sborovém provedení by tyto písně byly obtížně proveditelné zejména z těchto důvodů:

- Rozsah jednotlivých hlasů neodpovídá klasickému rozdělení na soprán + alt, tedy vyšší a nižší hlas, oba hlasy jsou si v některých místech rozsahem zcela rovnocennými partnery.
- Skladatelka pracuje se střídavými takty, to může být pro sborové zpívání problematické při nácvič.
- V rychlých částech jsou melodické linky (například sled rozložených mollových akordů, v podstatě lze označit jako ostinátní figuru s rytmickými obměnami) ve spojení s textem (který je podstatou sdělení u vokálních skladeb) hraniční na nádechy a přídechy.
- Cyklus je komponován a capella, pro udržení ladění jednotlivých částí je nezbytná správná pěvecká technika a zvládnutá dechová opora.

Přesto se jedná o skladbu, která má velký potenciál být nadále využívána zejména komorními ansámby a jistě bude, stejně jako při své premiéře, vřele přijímána posluchači, neboť textová složka dodává jednotlivým částem hloubku či naopak půvabnou nadsázku.

⁵ Více viz *Interpretační soutěž vokálních ansámbľů Stonavská Baborka* [online]. Stonavská Barborka, z.s.: ©2018 [cit 30.11.2021]. Dostupné z: <https://stonavskabarborka.cz>

Cyklus *Život ženy skladatelky Olgy Šmídové (1954)*

Olga Šmídová se prostřednictvím své kompozice představila posluchačům po delší době. V posledních letech se více věnovala pedagogické činnosti, působila na Základní umělecké škole Eduarda Marhuly v Ostravě – Mariánských Horách, kde vedla třídu skladby. Bohužel ji zradilo zdraví a v rámci rekonvalescence se mohla opět začít věnovat kompozici, kterou dříve upozadovala před pedagogickou prací.

Cyklus *Život ženy* (2021), který autorka komponovala na vlastní texty, je silnou výpovědí o autorčině nelehkém životě. Paralely s autorčíným životem však může odhalit pouze ten, kdo autorku osobně zná, což se při spojení s Vokálním ansámblem podařilo a došlo tak k hlubšímu pochopení skladby. Cyklus skladatelka doplnila klavírním doprovodem, který je technicky dosti obtížný.

Ve 3 částech autorka bilancuje nad svými životními úspěchy a prohrami. Životní vývoj lze vysledovat již v názvech jednotlivých částí: *Sedmikráska – Ráda tě mám – Nestíhám*.

Zatímco první dvě části lze charakterizovat jako čistou dívčí naivitu a nezkušenost „Sedmikrásky“, kontrastující v druhé části *Ráda Tě mám* s jistým životním vývojem, ale stálou nadějí v lásku, je třetí část ostrým kontrastem k předešlým dvěma.

Celý cyklus tedy graduje od dívčí naivity po syrovou životní zkušenost matky 4 dětí, která je ve vleku nešťastného vztahu a dle vlastních slov: „Nestíhá, jen strádá“. Příznačně je celá poslední část, na rozdíl od předešlých dvou, komponovaná v mollové tónině, v rychlém tempu, k dokreslení onoho „nestíhání“ autorky, ostinálně se opakující hlavní motiv je proložen kontrastními částmi, z nichž nejzajímavější je „úsek“ počítání dětí, který je ale intonačně natolik náročný, že po domluvě s autorkou bylo interpretačně pojato jako parlandové výkřiky jednotlivých číslovek. Velmi působivý je závěr části, tedy i celého cyklu, kdy dochází ke kulminaci v textu i melodii a nastává vypjatý moment, zjevně popisující domácí násilí (třesu se strachy, dej všechny prachy), ústící do závěrečného durového akordu, evokujícího jasnou úlevu a šťastný konec s textovým dovětkem „už stíhám“.

Interpretace takového cyklu není vůbec jednoduchá. Je nutno si uvědomit všechny kontexty obsažené jak v textu, tak v melodickém pojetí. Z intonačního hlediska jsou leitmotivy jednotlivých částí zpívatelné a vzhledem k ostinátnímu opakování se s občasnými rytmickými změnami tvoří i logickou páteř jednotlivých částí. Problematické se při nácviu i provedení jeví kontrastní části, kterými jsou leitmotivy proloženy. Z formálního hlediska jsou pochopitelné, ale po kompoziční stránce jsou místy až příliš „překombinované“, a to jak harmonicky, tak rytmicky. Dále je otázkou funkčnost zakomponovaných prázdných taktů, protože při jejich

dodržení by ve skladbě vznikala nežádoucí hluchá místa, která by na posluchače mohla spíše působit jako chyba než autorský záměr. Při nácvičku se ansámbl také potýkal s množstvím notografických chyb, kdy posuvky u jednotlivých hlasů nekorespondovaly s doprovodem klavíru a vznikaly tak nežádoucí disonance.

Minimše Markéty Dvořákové

S hudební formou mše se Markéta Dvořáková vypořádala vskutku minimalisticky. Celá skladba má duratu sotva 7 minut, a přesto obsahuje všechny části mešního ordinária, které jí náleží, tedy *Kyrie*, *Gloria*, *Credo*, *Sanctus*, *Agnus Dei*, ale také jednu část navíc, úvodní *Prolog*.

Z interpretačního hlediska je tato *Minimše* nápaditým počinem, protože neklade přehnané nároky na posluchače, ale naopak mu zprostředkovává setkání s klasickou hudební formou ve velmi přívětivé, atraktivní podobě. To však nijak nesnižuje estetickou hodnotu této „minikompozice“, která vychází z promyšleného zpracování jednotlivých částí a na minimální ploše je tak dosaženo maximálního účinku. Jednotlivé části jsou navzájem příhodně kontrastní, autorka v jednotlivých částech kombinuje sborovou linku s jedním nebo dvěma sóly, která si navzájem odpovídají nebo se doplňují. Fakticky vycházela autorka z technických možností ansámblu, inspirací jí také ale bylo místo provedení koncertu, tedy kulturní památka mimořádného genia loci, „Šikmý kostel“ v Karviné-Dolech.

Je povzbudivé, že i v této nelehké době vnikly nové sborové kompozice, které mají potenciál být nadále využívány a zařazovány do repertoáru ženských sborů. Pozitivním faktem je, že se v tomto případě nejednalo o pouhý kompoziční konstrukt skladby v notačním programu, ale o skutečně detailně propracované, promyšlené a konkrétnímu sboru věnované skladby, komponované s plným vědomím jeho interpretačních možností.

Soudobá sborová tvorba je vyžadovanou položkou v soutěžních programech na prestižních sborových soutěžích a festivalech. Iniciativa festivalu Hudební současnost k podpoře a prezentaci nové – nejen sborové – tvorby je příslibem vzniku dalších zajímavých kompozic ostravských skladatelů a skladatelek.

PRAMENY A LITERATURA

- *Interpretační soutěž vokálních ansámbků Stonavská Baborka* [online]. Stonavská Barborka, z.s.: ©2018 [cit 30.112021]. Dostupné z: <https://stonavskabarborka.cz>
- *Festival Hudební současnost* [online]. Zakra Bussines, M.G.: ©2020 [cit 30.112021]. Dostupné z: www.hudebnisoucasnost.cz
- STŘÍLKOVÁ, D. Skladatelka Markéta Dvořáková a její kompozice věnované Vokálnímu ansámbku NOTABENE Ostrava. In: KOZEL, D. a K. STEINMETZ, eds. *Janáčkiana 2020: Sborník z 35. ročníku mezinárodní online muzikologické konference*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě, 2021, s. 221–225. ISBN 978-80-7599-249-9.
- *Vokální ansámbk NOTABENE Ostrava*. [online], Webnode: © 2021 [cit 30.112021]. Dostupné z: <https://notabeneostrava.webnode.cz>